

ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Основною метою діяльності підприємства є отримання прибутку. Існує ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на величину отриманого прибутку. Одним з них є надзвичайні події. Надзвичайні ситуації явище звичне. Надзвичайні ситуації ускладнюють умови виробництва, а їх ліквідація потребує залучення додаткових коштів, матеріалів, технічних засобів, інших ресурсів.

Відповідно до п. 3.1 Національного класифікатора надзвичайних ситуацій ДК 019:2010, *надзвичайною ситуацією* вважається порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, яке спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, зокрема епідемією, пожежею, що може призвести до загрози життю та здоров'ю людей, їх загибелі, значних матеріальних втрат, а також до неможливості проживання населення на території чи об'єкті, ведення там господарської діяльності.

Згідно з Національним класифікатором, надзвичайні ситуації поділяються за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат і матеріальних збитків. Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій, визначають наступні їх види:

- техногенного характеру (аварії, катастрофи, пожежі, вибухи, тощо);
- природного характеру (небезпечне геофізичне, геологічне, метеорологічне або гідрологічне явище, деградація ґрунтів, інфекційна захворюваність та отруєння людей, інфекційне захворювання тварин тощо);
- соціального характеру (протиправні дії терористичного і антиконституційного спрямування, або пов'язані із зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин тощо);
- воєнного характеру (застосування звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення).

При дослідженні обставин діяльності підприємств та ризиків, що пов'язані з нею наведено перелік факторів, які можуть спричинити виникнення надзвичайних ситуацій (рис. 1)

З прийняттям НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» із структури витрат нових форм бухгалтерської звітності вилучені надзвичайні доходи та витрати, а згідно з Наказом № 627 від 27.06.2013 р., у Плані рахунків бухгалтерського обліку (Інструкція № 291) було вилучено рахунки 75 «Надзвичайні доходи» та 99 «Надзвичайні виграти».

Відображення у бухгалтерському обліку доходів і витрат, пов'язаних з надзвичайними обставинами, здійснюється за тими рахунками, з якими пов'язані ці витрати. Ліквідація необоротних активів внаслідок вищезазначених обставин здійснюватиметься за рахунком 97 «Інші витрати», зокрема, залишкова вартість списаних необоротних активів та витрати, пов'язані з їх ліквідацією (розбирання, демонтаж), відображаються за рахунком 976 «Списання необоротних активів». В бухгалтерському обліку витрати запасів визнаються іншими операційними

витратами та зазвичай відображаються за рахунком 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Такий загальний облік доходів і витрат внаслідок настання надзвичайних подій передбачено і міжнародними стандартами фінансової звітності, адже у п. 87 МСБО 1 «Представлення фінансової звітності» зазначено, що всі відповідні статті доходу чи витрат, пов'язані з надзвичайними подіями, не повинні подаватися окремо у фінансовій звітності.

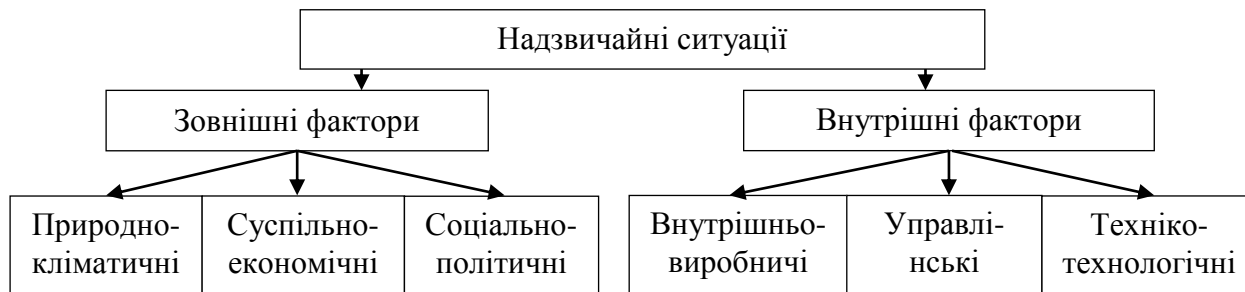

Рис. 1. Класифікація факторів ризику виникнення надзвичайних ситуацій

У бухгалтерському обліку надзвичайних доходів і витрат існують такі ключові проблеми:

– відсутність чіткого розподілу сфер звичайної і надзвичайної діяльності зумовлює складність застосування положень бухгалтерського обліку стосовно надзвичайних подій;

– відсутність класифікації надзвичайних подій, надзвичайних доходів і надзвичайних витрат для потреб бухгалтерського обліку;

– неузгодженість критеріїв визначення надзвичайних доходів і надзвичайних витрат, а також інших категорій, пов'язаних із надзвичайною діяльністю підприємства, у чинних нормативних документах з бухгалтерського обліку, що призводить до різного трактування їх складу і сутності;

– недосконалість Плану рахунків у частині відображення надзвичайних доходів і надзвичайних витрат, яка проявляється у недостатній аналітичності відповідних субрахунків.

Таким чином, облік надзвичайних ситуацій посідає важливе місце у системі обліку доходів і витрат. Сьогодні зміст надзвичайних доходів і витрат та визначених фінансових результатів не достатньо розкривається у чинних документах, що регламентують організацію і ведення бухгалтерського обліку в Україні, у зв'язку з чим виникають проблеми, пов'язані з їх обліком та відображенням у звітності. Відсутність теоретичних і нормативних розробок щодо обліку надзвичайної діяльності та відображення її в звітності призводить до викривлення інформації про неї в звітних формах. Це, в свою чергу, унеможливорює прийняття ефективних управлінських рішень, вчасне реагування на надзвичайні події, проведення якісного аналізу та забезпечення відповідного контролю.